

## ՔԱՆԱՍՏԵՂՄԱԿԱՆ

### Պ Ա Տ Գ Ա Մ Ը(\*)

Վարացոյր չի իջած: Բայց բնւր ընցնող ձեւերուն մէջ, քաղցր ու ծանր լուսաւոր խորհուրդին ուր անհանգիստ ու շուար վիճակին տեղ՝ եղբայրացնող, դաշնաւորող վստահութիւն մը: Թրթռում, խաղը յոյսերուն գտած են իրենց հանգիստը:

Անհրեւոյր քայց զգալի ձեւով մը կը ծաղիկ Արարտիքի ստուերը, դանդաղ քայց յայտնորիչ: Տեսիլիքն շարժուն կտրուկներ կ'աւելիւնան, կը լսսին: Մշուշը լնան փարսաւած է: Ու հաղումի, հեռացումի, պայծառակերպման զգայութիւններու հետ կը յառնէ, յատկէն դիպի ետ, դանդաղ անբարձուկով մը

— ԵՐԵՒԱՆԸ:

Որ վարացոյր է բնակն խորքը պարածածկող:

Նախաբանը՝ կորոյր զոր կիսադեղի մէջ կ'առնեն ողջն ու եկտրները:

Լուսաւորիչը աւելի դեղնած, երեսացած, լոյսի եւ միայն ծնական մը անգայն կերպարան:

Մեղմ, տարիքի շնչով: Անկիւս կը ծառանգրէ, ստանց բառի, հորիզոնին յորս ծագերը:

Պատգամը օրհնասացութեան մը զնացով, որ տակաւ պիտ ընդանայ, ազդելով ծայրին, շարժումներուն:

#### ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉԸ

Փառք, օրհնութիւն երջանկութիւն

Խորհրդային մեծ միութեան

Համահաւասար աշխարհներուն

Մէկն որոնցմէ

Հայաստանն է Խորհրդային:

Թող աղն անտես կենայ պաշտպան

Անոր ամբողջ ձեռնարկներուն,

— Մարդերն ընել ազատ՝ պէտքէն,

Ու պակասէն սուրբ ցորենին:

Մարդերն ընել իրար եղբայր

Կրօնքին մէջն աշխատանքին.

Լսեցէք լա՛ւ

Դժ՛ւք, մեռելներ որ սրտադիր

Իջաք կայքէն ձեր երկնաւոր,

Հաղորդ գալ ձեզ կանխողներու

Ապրումներուն:

Ու դուք ողջը

Որ հնդեղին դիմաց ցաւին

Ու ծովերուն մէջ զրկանքին

Փաստը տուիք ազնուական

Ձեր առնութեան,

Դժ՛ւք, ժողովուրդ հնոց նորոց

Հայաստանին,

Ունիմ ձեզի խօսքն իմ՝ հասուն

Մէջն արեւին երկինքներուն:

Ձեմ դառնար ետ, աստուածակերտ

Ամբարձումէն էջմիածնին

Տօնը մինչեւ մեր օրերու

Գարնանամահ վկաներուն:

Ձեմ բանալու դիւանն անբաւ

Ազնուութեան, հերոսութեան

Ձեր պապերուն:

Ձեմ մեկնելու գիրն ալ հակաին

Ձեր բողոքին

Տարբեր՝ գիրէն ձեզի ծանօթ

Շատ ազգերու որակուած մեծ:

(\*) Հաւանա՞ծ՝ Օսկանի՞ն՝ զոր զօրէն, ՕՐՆ ՕՐԵՐՈՒՆ. (Ապրիլ 24ի ռզիկաւսմին առիթով ամայի մը մէջ. կորսող իր տուր հաւաքուած են ռզիկէն ու մեռիկներ: Հոգեմահգիստը կատարելու համար իմք, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկած է շնորհաւ: Հոգեմահգիստէն յետոյ, վարացոյր կը վերածուի Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաքին, Երեւանի ուրաւապատեմին: — Լուսաւորիչ կ'արտայայնէ ՊԱՏԳԱՄԸ: [Ըրատարակելի Ս. Թ. Երջանկաւորիցի Միութեան, Մաեմեմաւր բիւ 2]:

Կը քաշուի ինչ ուր եւ ձայնն ի վար, շունչ առնելու, հանգչելու պահի մը մէջ. մինչ իր գլխին խոյրը ինչ ինչ կը հեռանայ, երեսն բերելով դասական կաղապարը հայ ծնութեան, օծուն, մեղմ բացութիւնը զանկնուով:

Իմ բերանով  
Պապերը ձեր, այնքան անուշ,  
Այնքան դժբախտ բայց միշտ արի,  
Կը հաղորդեն, սա սուրբ ժամուն  
Գորովն իրենց, կարօտն իրենց  
Ձեր բոլորին,  
Ու կը պատմեն ցաւն իրենց խոր  
Որ չլքեց սիրտերն իրենց  
Հողերուն ծոց,  
— Համայնական ցաւն ահաւոր  
Մեր ժողովուրդը զգետնող,  
Ցաւը իրար չսիրելու:  
Անվերադարձ վերջն է հիմա  
Այդ ամենուն:  
Ձեզ պատգամներ ունիմ տալու:  
Մէ՛կն անոնցմէ  
— Մէջն է կեանքին, զայն պայմանող  
Աշխատանքին:  
Մէջն էք պարտքին դուք աննահանջ  
Հաւատարիմ սպասն անոր  
Կատարելու,  
Միջոցներովն համայնական  
Ակօսներէն ձեր արտերուն  
Արգանդներէն ձեր հողերուն,  
Մարմիններուն:  
Մէ՛րն է կեանքին որ դիմաւոր՝  
Մահուան բոլոր զինւորներուն:  
Միւսն իմ խորունկ պատգամներէն  
— Մէջն Ոգիին,  
Որ կը հազնի կերպարաններ  
Գիրի, քարի, մազաղաթի  
Հեղուկ ծայնի,  
Ստեղծումին արգանդներէն  
Նախնիքներուն՝  
Բանի անգամ  
Գերեզմանէն ձեր պատմութեան  
Ծնող՝ կեանքին ձեզ վերստին:  
Ու սէրն արեան, անվերադիր,  
Որ իրարու կը շողկապէ  
Ամբաւ դաշտերն ապրումներուն,  
Դարերը ձեր իրերահաշտ  
Ընծայելով,  
Ողջն ու մեռելն եղբայրօրէն  
Հաւասարող:  
Մէջն այդ հրգոր ձեզ խօսեցան  
Ամէն դարու

Բերանները ձեր մեծերուն:  
Ու դուք գիտէ՛ք  
— Զպակսեցաւ ան երդին տակ  
Հիւզականերուն.  
Պարզ սիրտերուն շինականին:  
Ու դուք գիտէ՛ք  
— Ան պակսեցաւ իշխողներուն,  
Սեղաններուն  
Ձորցրնելով աշխարհը մեր:  
Մէջն այդ հգօր,  
Հայ ժողովուրդ,  
Փառքին մէջէն հայրենիքին  
Պէտք է դառնայ կիրքը ահաւոր,  
Սքազարելու  
Էջերն անարգ մեր պատմութեան:  
Իմ բերանով  
Հայրենիքը մեր վերածին  
Մէջն այդ հրգօր  
Կ'առաջարկէ սպեղանի  
Կրթութեամբ մեր վէրքերուն:  
Գիրն է բացող մեր պատմութիւն  
— Անվիւրթիւն ծնող չարեաց —:  
Պարտք աննահանջ ձեր բոլորին  
Կոտրել տախտակն այդ լրբութեան  
Փշուր փշուր,  
Ու փորագրել ճակատներուն  
Ձեր բոլորին  
— Միւրթիւն՝ մայր ե բարիքի —  
Դուք, թեւ թեւի ու սիրտ սիրտի  
Ու խելք խելքի,  
Դրախտ մը նոր, փոխան կորած  
Դրախտներուն մեր ճէքեաթին  
Ու պատմութեան,  
Պիտի կերտէք, թշուառութեան  
Ու գերութեան սա հովիտէն  
Անունն որուն այդպէս անցեր  
է դարերուն:  
Վերջն է ատոնց, իմ եղբայրներ:  
Օրն օրերուն կ'ընենք սկիզբ:  
Թող մեռելներն իջնան խաղաղ  
Իրենց բունին ու երազին:  
Ու թող ողջերն հպարտանան  
Թուցրնելով,  
Խնդն Սփիւռքի չորս ծագերուն,  
Պատգամն ազնիւ, պատգամը սուրբ  
Հայրենադարձ հրաւերին:

Հսուի սուզին մէջ նստողին  
 Թիթեղ տանիք անիծողին,  
 Թէ վախճանն է այդ ամենուն:  
 Բացուեր դռներն հայրենիքին  
 Զաւկրնեւուն իր անխրտիր,  
 Խմաստունին ու տկարին,  
 Մեծատունին ու տնանկին,  
 Թէժ պատանուն ու ալեհեր  
 Պառաւնեւուն:  
 Բաց անդաստանն է հայրենեաց  
 Աշխատանքին ու բազուկին:  
 Երամ երամ,  
 Փաղանգ փաղանգ,  
 Քանակ բանակ  
 Դէպ բլուրներ ու դէպ լեռներ,  
 Ձեր մօր կուրծքին,  
 Խորհրդային Հայաստանին  
 Որ,  
 Կը գոցէ արդ զաւկրնեւուն  
 Իր արիւնով  
 Եւ զգնութեամբ եւ զօրութեամբ  
 Հիւսիսի մեծ, արիարանց  
 Իր պաշտպանին,  
 Անվերադարձ  
 Գիրքը մռայլ մեր գերութեան:  
 Ու կը լուծէ խորն արիւնին  
 Նւիրական,  
 Հայրենիքին համար ինկած  
 Հերոս բոլոր զաւկրնեւուն,  
 Շղթաները ժանտ, դարաւոր  
 Որոնք դարբնող սալին վրայ  
 Հին հէքեաթին,  
 Մուրճերու տեղ կ'իյնայ ըրտինքն  
 Ըլլալ ոսկի,  
 Նոր զինւորին  
 Աշխատութեան մեծ բանակին:  
 Նման արի ձեր պապերուն,  
 Նման բարի ձեր պապերուն  
 Աշխատանքի՛, ստեղծումի՛,  
 Կառուցումի՛, ամբարձումի՛  
 Հողին վրայ՝ ձեր պապերուն:  
 Հայրենիքն է, Հայաստանն է  
 Խորհրդային  
 Որ կը կանչէ ձեզ իմ բերնով:  
 Սրի, արդար,  
 Ձեր սիրտն առա՛տ,  
 Ձեր միտքը բա՛ց  
 Ողորմութեան եւ գիտութեան:  
 Երգէ դպիր, երգն հեռանուշ  
 Արքաներու շրթուներէն  
 Օր մ'արծակուած  
 Փառքին դիմաց մարմարակերտ  
 էջմիածնին,

Հիմը նորոգ, հիմը խորունկ  
 Երբ կը նետէր  
 Ճարտարապետը երկնաւոր  
 Արտերուն մէջն հոգիին մեր,  
 Հիմը նորոգ  
 Արդարութեան ու բարիքին,  
 Նոր կրօնքին,  
 Խաղաղ սրտին,  
 Կուշտ սեղանին  
 Յոյսն յարութեան  
 Կամարիւով երկրէ երկինք:  
 Ճարտարապետն արդ երկրաւոր  
 Իմ բերանով  
 Աշխատանքը կը պատգամէ  
 Կրօնքը նոր:  
 Կ'ըսեմ ձեզի  
 — Զխառնուի արդարութեան  
 Ձեր վաստակին  
 Կու՛թքը դաժան անգութ շահին,  
 Եւ անարդար կողոպուտին:  
 Ծիրն իսկ խոտին, օտարներէն  
 Միյնայ կալին ըու հայրենի,  
 Իմ ժողովուրդ:  
 Ձեռքը երկարէ չունեցողին,  
 Տուր ցոյց ճամբայ մոլորեալին.  
 Հասիր, անծայն տառապանքին  
 Քուկնիններուն եւ օտարին,  
 Ինչպէս ըրին պապերը ըու:  
 Հպարտ, անուշ, բարձր ճակա՛տ՝  
 Բանակներուն դէմ չարքերուն,  
 Եղան ինչպէս պապերը ըու:  
 Հոգիդ աղբիւր հազարակնեան  
 Սիրոյն ըու սուրբ,  
 Կանչւորեւ սիրտերը խուժ,  
 Արգիլելով աճումն հունտին  
 Ատելութեան, սեւ նախանձին:  
 Դուն երգեհոն, նոր օրերու  
 Որուն անթիւ ստեղներէն  
 Հոսին երգեր, տաղ, շարական  
 Ազնուական եղբայրութեան.  
 Մեծատարած ու սրբազան  
 Եղբայրութեան ազգերէ ազգ  
 Որով միայն պիտի գիտնայ  
 Մարզն ըզգեանել  
 Բանակն ամբալ չարիքներուն,  
 «Արդարութիւն եւ սէր տնկել»  
 Ինչպէս կ'ըսէ աղօթքը հին:  
 Երգէ դպիր, երգն հեռանուշ  
 Թըւած բերնէն արքաներու,  
 Բայց վանկն որուն  
 Դեռ անթառամ, հոգիներէն  
 Ներս ամենուն  
 Կ'ապրի ինչպէս անժանգ ոսկի:

## ԽՈՒՄԲԸ

Եկայք, շինեցուք  
Սուրբ ըզնորանըն Հուսոյ:

## ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԸ

Խորանին հետ լոյսերուն հին  
Նոր ատուշան անմահ Լոյսին,  
Ոստանն ազատ Խորհրդահայ Հայրենի:  
— Խորանը նոր հրակայական [քին]:  
Ուր պիտի գան բազմիկ փառքով  
Նոր որդիներն Աստուածներուն,  
Լոյսը կարմիր,  
Սկիհն հացին մեր ցորենին,  
Ու գինիին այգիներուն,  
Եւ աղանին իմաստութեան.  
Արդարութիւնն համատարած,  
Խաղաղութիւնն  
Հիւղէ ի հիւղ, երկրէ երկիր,  
Ազգերէ ազգ,  
Լուսանորոգ այգին մէջ խոր  
Եղբայրութեան Խորհրդային:  
Թող անասան,  
Թող անվախան  
Նախախնամուն  
Նոր պետութիւնն Հայաստանեայց  
Բազկովն անյաղթ զաւկներուն  
Օրինակին մէջ իր նահատակ  
Հերոսներուն.  
Անունովը Հօր եւ Որդւոյ  
Եւ սուրբ Հոգւոյն,  
Ապրող՝ արեան մէջ ամենուս  
Դարեր առաջ ու զարբեր վերջ:  
Հիմա, հանգիստ,  
Բոլոր ցաւած եւ անսփոփ  
Հոգիներուն:  
Մէջն իմ ծայնին՝ Եի՛չը մանկան,  
Հո՛ւրբը մատաղ պարմաններուն,  
Կա՛մքն անսասան մեր մայրերուն,  
Ու քաջութիւնն զինւորներուն  
Ուղե՛զն հօգօր իմաստունին,  
Գիւտն ու հնարքն ըստեղծողին:  
Մէջն իմ ծայնին ազգն իմ ամբողջ,

## Լուսին:

Լոյսերդ կը եստին: Մուրը չի գար: Կորողը մեծ մտիկ է փոխուած ու կ'այրի:  
Անկէ թխող կոծկոծուն ու կիսամութ շառային մեջ ողջն ու մեռել կը փայլն խորհրդաւոր  
դիպի աջակողմը թեմին ուր կամարակապ մութը կը հիւստի կ'իկն առաջին պատկերին:  
Բնիկ խորին մեծ վարագոյր մը վերեւ կամրոտակ պատանի մը պէս կ'իջնայ դանդաղ,  
ֆաղափն վրայ. բախանցիկ ու աղւոր: Այդ շղարշին եակ ֆաղափ ընդարձակ բռնկում մըն է  
որով ետս շեմֆերուն քաճօր մասերը կ'ակե լեզուակներու նման կը բացուին ու կը գոցուին:  
Ասեկն վերջ խումբը: Իր ետեւէ

## ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԸ

Անուամբ Հօր եւ Որդւոյ  
Եւ Հոգւոյն Սրբոյ:

(վերջ)

Այգն է ահա մութին մէջէն  
Որ ցայգասփիւռ կ'ոսկիանայ,  
Այգը կարմիր  
Աշխատանքին, ազատութեան,  
Արդար հացին  
Եւ անշրջայ, անհունարծակ  
Ստեղծումին:  
Գու սուրբ դերիդ, իմ Ժողովուրդ,  
Մինչեւ ըլլան հողերն ոսկի,  
Յորհններով ըզգեստաւոր,  
Ամէն թիգի:  
Ամէն բլուր նարոտ կապէ  
Ու ամէն ջուր՝  
Երակներէդ, զովութիւնն իր  
Կապոյտ կապոյտ սահնցունէ,  
Դառնայ արծաթ  
Պալատներուդ, հիւղակներուդ  
Պատէն վազող, գերդ մարգարիտն  
Հին հէքաթին:  
Յառնեն ծայնէն կրտսններուդ  
Բոլոր անոնք որ արիւնէդ  
Իբրեւ կաթիլ օր մը ինկան  
Կեանքին լոյսին, ու շինցին  
Համբիւր հուր բու պատմութեան,  
Գեղ օրհնարան՝ բու անցնալէդ  
Ու քեզ պատգամ՝ ապառնիդ:  
Ու դուն աղւոր, ու դուն ազատ  
Ու դուն հրօք:  
Ձեռքդ երկարած բու հիւսիսի  
Մեծ պաշտպանին,  
Մոխիրներէդ իբրեւ փիւնիկ,  
Մա՛յր բախտաւոր,  
Առնես ծոցիդ բու զաւկներդ  
Գու իսկ մատով հրաշակերտ  
Նոր դրախտիդ,  
Խորհրդային հայրենիքին:  
Սիրտն իմ աղբիւր մաղթանքներու  
Դարեր վազող ու չքապառող:  
Եղէք օրհնեալ, զացէք խաղաղ,  
Տուները ձեր, ողջ ու մեռել,  
Ապրեցնել արիւնը ձեր  
Յաւիտենէ մինչ յաւիտեան: